

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Київський університет імені Бориса Грінченка
Університет штату Айова (США)
Телавський державний університет імені Я. Гогебашвілі (Грузія)
Державна вища професійна школа у м. Хелм (Польща)

**ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ:
ДОСВІД МИНУЛОГО - ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 95-річчю кафедри педагогіки
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
19-20 жовтня 2017 року

Ніжин – 2017

Демченко Н. М., Ліннік Н. В. Мотивація професійного зростання: теоретичний аспект.....	65
Дешко О. О. Особливості морального виховання молодших школярів.....	68
Дічек Н. П. Психологізація освіти і підготовки вчителя – ключовий напрям реалізації особистісно орієнтованої парадигми в освітній галузі України на зламі століть.....	70
Долматова М. П. Вітагенний досвід учнів початкових класів як засіб розвитку пізнавального Інтересу.....	73
Дорош А. М. Формування трудової компетентності учнів початкової школи.....	75
Дубровський В. Л. Виховна робота у групі продовженого дня.....	77
Дубровська Л. О. Інноваційні технології в освітньому процесі початкової школи: теоретичний аспект.....	79
Дудка Т. Ю. Вплив іноземної педагогічної еліти на розвиток вітчизняної системи професійної підготовки педагогічних кадрів XVIII ст.....	82
Дудник О. М. Генеза проблеми впровадження задачного навчання в професійну підготовку майбутнього вчителя початкових класів.....	83
Єфименко А. А. Реалізація принципу наочності в навчанні молодшого школяра.....	86
Жилінська А. В. Методика роботи над авторською казкою на уроках літературного читання.....	88
Зінченко Т. В. Професійна практична підготовка соціальних працівників у вищій школі.....	90
Іщенко Н. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання.....	92
Карпусь І. М. Теоретичний аспект проблеми використання інтегрованих уроків у процесі навчання молодшого школяра.....	94
Карташинська Рената. Насильство в сім'ї та агресивна поведінка дітей і молоді.....	96
Кириченко Н. А. Визначення проблем та потреб клієнтів у соціально-виховній роботі служби пробації.....	97
Киричок І. І., Воропай В. Р. Феномен соціальної успішності майбутніх керівників ЗНЗ.....	100
Киричок І. І., Дробченко Г. С. Стратегії та техніки самопрезентації керівників ЗНЗ.....	102
Клунко Р. Ю. Особливості підготовки майбутніх вчителів до формування правової культури школярів у період післявоєнної відбудови.....	104
Кмець А.М., Луценко О. І. Природничо-наукова освіта мабутьних вчителів у Глухівському учительському інституті з 1874 по 1900 роки.....	106
Коваленко Є.І. Науково-педагогічні школи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (1991-2017).....	108
Ковтонюк Ю.П. Гра – провідний вид діяльності на уроках української мови в початкових класах.....	111
Козачок Я. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів.....	113
Козубовська І. В., Милан Ж. І. Сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти в європейських країнах.....	115
Кононко О.Л. Формування у майбутніх педагогів життєдайного світобачення.....	117
Конончук А.І. До питання професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери засобами дистанційного навчання в університетах України.....	120

Конончук Д.І. Засоби педагогічної анімації як важливий інструмент формування безпечної поведінки підлітків у оздоровчому таборі.....	122
Конончук О. А. Попередження агресивної поведінки дошкільників як психолого-педагогічна проблема.....	124
Коропатник М. М. Медійна та інформаційна грамотність – одна із важливих компетентностей, які має формувати нова українська школа: виклики інформаційного суспільства.....	126
Коткова Л. І. Потенціал критичного мислення як перспективної технології викладання української мови в системі середньої освіти.....	129
Красновид В. В. Підготовка вчителів іноземної мови: сучасний стан.....	131
Криловець М. Г. Патриотичне виховання в шкільних курсах географії.....	133
Криловець М. Г. Роль географічних знань в соціалізації особистості учнів.....	135
Куземко Л. В. Світові тенденції щодо формування навичок XXI століття у майбутніх педагогів.....	138
Лісовець О. В. Концептуальні засади використання системного підходу у формуванні соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників.....	140
Лотанюк Г. С. Сім'я як фактор гармонійного розвитку дитини.....	142
Матвієнко С. І. Організація самостійної роботи магістрів при вивченні навчальної дисципліни «Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей».....	144
Мешкова А. В. Формування дослідницьких умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності.....	146
Міхно О.П. Складання характеристики учня як елемент педагогічної практики студентів — майбутніх учителів (середина 1950-х – 1960-ті роки).....	148
Мовчан В. О. Сутність взаємодії школи та сім'ї у вирішенні завдань виховання учнів початкових класів.....	150
Никоненко Ю. П. Роль педагогічної деонтології та психологічної культури в професійному становленні педагога вищої школи.....	152
Новікова Я. В. Інтернет-середовище як засіб виховання особистості молодшого школяра.....	155
Новгородська Ю. Г. Психолого-педагогічна готовність викладача ВНЗ до формування професійної мобільності майбутніх керівників навчальних закладів.....	157
Овсяннікова О.С. Риторична підготовленість керівника закладу освіти.....	160
Павлова А. М. Естетичне виховання молодших школярів в сучасних умовах.....	162
Падун А. О. Концепція сталого розвитку – необхідна складова теоретичної та практичної підготовки в системі вищої освіти.....	164
Падун Н. О. Теоретичні аспекти дидактичної інтеграції як засобу підвищення процесу навчання.....	166
Пархоменко А. В. Критерії та показники сформованості гуманних почуттів у дітей старшого дошкільного віку в процесі екологічного виховання у ДНЗ.....	168
Пасічник Л. Л. Інновації у педагогічній освіті Німеччини.....	171
Paszkiwicz Aneta Socjoterapia jako forma pomocy dzieciom z ADHD w szkole streszczenie, główne założenia.....	173
Пащенко О. А. Роль аналітико-синтетичних вправ у розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початковій школі.....	174
Петрик І. С. Теоретичні засади застосування інтерактивних технологій на уроках математики в початковій школі.....	176

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХХІ СТОЛІТТЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Куземко Леся Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
Київського університету
імені Бориса Грінченка

За останнє десятиріччя в Україні кількість доступної інформації у мережах збільшується надшвидкими темпами. Це стосується і різноманітних масивів психологічної, педагогічної, методичної літератури. Розгледіти їхню корисність і доцільність може не кожен досвідчений педагог, а тим паче педагог-початківець. Студенти широко використовуючи інформаційні ресурси, подекуди і взагалі низької якості, переважно довіряються авторам. Невміння майбутніми педагогами критично аналізувати, піддавати сумніву прочитане призводить до зниження їхньої фахової підготовки. Отже, уміння критично мислити нині постає одним із головних завдань професійної підготовки майбутнього фахівця загалом, і педагогів зокрема. Висунуте припущення підкріплюється положеннями, зазначеними в Законі України «Про вищу освіту» (ст. 26), де одним із важливих завдань вищого навчального закладу є формування особистості, яка вміє вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах.

Аналіз сучасної освітньої практики стосовно вимог, які породжуються інформаційним суспільством до майбутніх педагогів, підводить до розуміння необхідності негайного оновлення освітньої технології у вищих навчальних закладах. Як і варто спрямовувати на розвиток необхідних навичок: комплексне розв'язання проблем, критичне мислення, творчість, когнітивна гнучкість, складання суджень і ухвалення рішень, взаємодія. Названі навички визначені одними з найактуальніших для майбутніх фахівців 2020 року на Всесвітньому економічному форумі у Давосі (2016 р.).

Цікаво, що за останні п'ять років думки науковців змінилися щодо сформованості необхідних навичок фахівців інформаційного світу. Найважливішими нині стали — уміння розв'язувати проблеми і критичне мислення. На нашу думку саме сформованість зазначених умінь закладуть основу подальшого особистісного та професійного розвитку і самовдосконалення.

Різні аспекти формування критичного мислення відображені і у працях як зарубіжних (Дж Стіл, К. Мередіт, Р. Поль, Ч. Темпл, Д. Халперн [1; 2]) так і вітчизняних науковців (Т. Воропай, С. Терно, А. Тягло [3; 4]).

Розглянемо авторитетні думки науковців щодо змісту поняття «критичне мислення». Психологи зазначають, що критичність мислення виявляється у здатності суб'єкта пізнавальної діяльності не потрапляти під вплив чужих думок, об'єктивно оцінювати позитивні та негативні аспекти явища чи факти, виявляти цінне та помилкове в них. А. Тягло, автор монографії у якій обґрунтовано доцільність введення критичного мислення як навчальної дисципліни, зазначає, що «сильним критичним мисленням називають спроможність піддати критиці ще й власне мислення й наявність для цього достатньої волі. Вільна і конструктивна самокритика здатна удосконалити вирішення проблеми, сприяти досягненню успіху і розвитку людини загалом» [4, с. 192].

Ми поділяємо думку А. Тягло про те, що майбутніх фахівців необхідно вчити піддавати конструктивній критиці отриману інформацію, уміти аналізувати думки інших і власні судження, виробляти на їхній основі власну освітню траєкторію. Без зазначених навичок майбутніх випускників вищого навчального закладу не буде повною мірою готовий до професійної діяльності. Адже подекуди запропоновані технології навчання, методичні матеріали та конспекти занять, опубліковані в

інформаційній мережі, взагалі не відповідають ні віковим, ні психологічним можливостям дітей. Часто студенти готуючись до семінарських занять, виконуючи завдання самостійних робіт використовують матеріали, які при детальному аналізі виявляються повністю не корисними (а подекуди і шкідливими) для застосування в освітньому процесі з дітьми.

У наукових джерелах [1; 3] знаходимо важливі ключові характеристики, які має критичне мислення:

- свободу та самостійність (здатність висловити ідею незалежно від інших);
- інформація для нього — відправна, а не кінцева точка для розвитку (щоб народити зважену думку потрібно опрацювати величезну кількість матеріалів);
- починається з постановки питань та проблем, які потрібно вирішити;
- використовує переконливу аргументацію (коли людина знаходить власне вирішення і підкріплює його розумними доказами);
- є соціальним процесом (будь-яка думка перевіряється і відточується тоді, коли ми ділимося нею з іншими; коли ми сперечаємось, обговорюємо, заперечуємо і обмінюємося думками з іншими — ми поглиблюємо свою позицію).

Сформованість критичного мислення, на нашу думку, є базовою навичкою і сприятиме формуванню у майбутнього педагога й інших необхідних навичок 21 століття — комплексного розв'язання проблем, творчості та інноваційності, складання суджень і ухвалення рішень, взаємодія з різними людьми тощо. Щоб формувати критичне мислення у студентів педагогу вищого навчального закладу необхідно продумувати зміст кожного заняття та виокремлювати проблему, яка може вирішуватися різними способами. Вчити студентів висловлювати сумніви, наводити аргументи, формувати гіпотезу для вирішення поставлених завдань. Необхідно також розвивати у них базові навички, необхідні для критичного мислення: спостережливості; схильності до інтерпретації, аналізу, виведення висновків; властивість давати оцінки (ідеям, предметам, явищам тощо).

Для прикладу наводимо одне із завдань самостійної роботи з навчальної дисципліни «Технології індивідуального розвитку дітей»:

Яке твердження щодо застосування технологій в індивідуальному розвитку дітей відповідає дійсності:

- а) технологізація освітнього процесу негативно впливає на індивідуальний розвиток дитини, оскільки не завжди враховує особливості індивідуального розвитку кожного вихованця;
- б) технологізація освітнього процесу позитивно впливає на індивідуальний розвиток дитини, оскільки залежить від особистісних якостей суб'єктів освітнього процесу.

Критерії оцінювання завдання: усвідомлення діалектичного зв'язку між твердженнями; наявність власних висновків; наявність аргументів; наявність зв'язку між аргументами та висновками; наявність контраргументів; чи уникає студент тверджень, що не підкріплені жодними доказами? Чи є спроба спростувати протилежну думку?

Сформованість критичного мислення у майбутнього педагога, на наше переконання, виражається в наступних здатностях:

- самостійно і постійно підвищувати рівень знань з різних галузей (здобуті знання допоможуть краще розуміти і об'єктивно оцінювати отриману інформацію);
- аналізувати позитивні і негативні факти та явища, виявляти цінне та помилкове в них;
- ставити питання, зіставляти отриману інформацію з власними знаннями, вивчати різні (протилежні, або співзвучні) думки і піддавати конструктивній критиці;
- генерувати чи змінювати свою позицію на основі фактів й аргументів;
- критично оцінювати власне мислення (наявність для цього достатньої волі);

- висловлювати власні думки (усно і письмово) ясно, впевнено і коректно по відношенню до оточуючих;

- аргументувати свою точку зору і враховувати точки зору інших;

- брати на себе відповідальність за власні рішення та вчинки;

- будувати конструктивні взаємостосунки з іншими людьми.

Література

1. Поль Р. Критическое мышление: Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире / Ричард Поль / Под ред. А. Бинкер. — Центр критического размышления и морального критического анализа Государственного Университета «Sonoma State Univ», 1990. — 74 с.
2. Темпл Ч. Методична система "Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів" (Підготовлено для розвитку критичного мислення) : Посібник I-IV / Чарльз Темпл, Джинні Стіл, Курт Мередіт. — Науково-методичний Центр розвитку критичного та образного мислення : Интелект, 1998. — 32 с.
3. Терно С. Методика розвитку критичного мислення: досвід експериментального дослідження / С. Терно // Історія в школах України. — 2007. — № 9-10. — С. 3-11.
4. Тягло О. В. Критичне мислення: [навч. посібник] / О. В. Тягло. — Харків : Основа, 2008. — 192 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Лісовець Олег Васильович,

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри соціальної педагогіки

Національного педагогічного університету

імені М.П. Драгоманова

У сучасних умовах реформування ідеологічної і філософської парадигми вищої школи потребують чіткого визначення вихідні концептуальні положення підготовки фахівців нового типу мислення. Зокрема, у межах даної публікації ми акцентуємо увагу на методологічних засадах організації процесу формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників як одного з пріоритетних та актуальних напрямів їх підготовки в умовах університетської освіти. Обґрунтування та реалізації даного напрямку присвячені дослідження М. Горбушиної, Н. Валєєвої, М. Губанова, Я. Кічука, А. Коротун та ін., в яких науковці здебільшого звертаються до системно-цілісного підходу, що дозволяє дослідити процес формування соціально-правової компетентності студентів як відкриту систему, що розвивається.

Визначення та аналіз концептуальних засад системного підходу дозволяє розробити якісну модель системи формування соціально-правової компетентності. А тому першочерговим завданням є з'ясування сутності системного підходу, який, як вказують науковці, не існує у вигляді строгої методологічної концепції, будучи швидше за все, сукупністю принципів дослідження, при якому досліджуваний об'єкт розглядається як система, тобто сукупність взаємопов'язаних елементів (компонентів), що має вихід (мета), вхід (ресурси), зв'язок із зовнішнім середовищем зворотний зв'язок. Особливості системного підходу полягають у тому, що він розкриває цілісність системи; дає змогу визначити механізми, що забезпечують цілісність системи; сприяє виявленню зв'язків між компонентами та їхній взаємопов'язаності. Водночас, варто зауважувати, що системний підхід передбачає виконання таких завдань: розроблення цілей системи; конструювання об'єктів системи; побудова моделей системи; визначення властивостей системи; дослідження функціонування системи.

Обґрунтовуючи використання системного підходу до процесу формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах

університетської освіти, ми маємо визначити основні концептуальні засади досліджуваного явища. І найпершим концептуальним положенням ми розглядаємо те, що актуальність і необхідність системного розгляду процесу формування соціально-правової компетентності й системної підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти зумовлено основними суперечностями:

1) між вимогами держави та суспільства до фахівців із соціальної роботи компетентних у вирішенні соціально-правових завдань і традиційними підходами у професійній підготовці не зорієнтованими на формування системи соціально-правових компетенцій фахівця;

2) між масовим характером підготовки фахівців соціальної сфери в умовах вищого навчального закладу та потребою у реалізації спеціалізованого та особистісно орієнтованого системного підходу до професійної підготовки майбутнього соціального працівника;

3) між запитами системи соціальних служб, закладів та установ, які потребують підготовлених фахівців, що володіють соціально-правовою компетентністю, і недостатньою розробленістю концепції та технології системної соціально-правової підготовки майбутніх фахівців в умовах університетської освіти.

Друге концептуальне положення використання системного підходу до процесу формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти полягає в наступному: досягти позитивних результатів у формуванні соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників можливо лише за допомогою створення педагогічної системи, у якій усі компоненти взаємопов'язані єдиною метою, яка реалізується за виконання певних педагогічних умов. Системний підхід надає нам змогу визначити структуру системи формування соціально-правової компетентності за допомогою виокремлення її компонентів (цільового, змістового, процесуального, об'єкт-суб'єктного, соціально-середовищного) та визначення їхніх зв'язків.

Третє концептуальне положення полягає в тому, що організація навчального процесу підготовки майбутніх соціальних працівників структурована з урахуванням комплексу соціально-правових компетенцій, які формуються у студентів протягом всього періоду навчання. Системний аналіз навчальних планів підготовки майбутніх соціальних працівників дозволяє побудувати чітку структуру формування комплексу соціально-правових компетенцій (охоронно-захисних, координаційних, контрольно-наглядових, профілактичних, інформативно-просвітницьких, правовиховних), використовуючи потенціал різних навчальних дисциплін та практик.

В основу четвертого концептуального положення використання системного підходу до процесу формування соціально-правової компетентності покладено думку про інтегративний характер соціально-правової компетентності та процесу її формування, що зумовлює цілісність системи формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти. Інтегративний характер системи формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти передбачає поєднання окремих частин і функцій системи в ціле, шляхом зближення і взаємозв'язку різних освітніх парадигм та технологій навчально-виховного процесу.

П'яте концептуальне положення використання системного підходу до процесу формування соціально-правової компетентності полягає у спрямуванні системи на безперервний розвиток та професійне становлення особистості майбутнього соціального працівника через включення студентів у професійно-спрямовану діяльність, що передбачає перенесення засвоєних соціально-правових компетенцій у практичну площину.

Зазначені концептуальні положення використання системного підходу становлять науково-теоретичну основу для створення педагогічної системи формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників в